
Krise og mulighet

ARE BREAN

are.brean@tidsskriftet.no

Are Brean er sjefredaktør i Tidsskriftet. Han er ph.d. og spesialist i nevrologi.

**Koronapandemien rammer nå de fattige delene av verden.
Det truer fremgangen i global helse.**



Foto: Einar Nilsen

Den globale helsetilstanden har aldri vært bedre enn ved inngangen til tiåret 2020–29. Forventet levealder har de siste 70 årene økt med 25 år, mange infeksjonssykdommer er – mye takket være økende vaksinasjonsdekning – i rask tilbakegang, koppesykdommen er utryddet, og stadig flere får tilgang til helsetjenester (1). Men idet koronapandemiens første bølge ser ut til å avta i vår del av verden, blir det klarere at vi står overfor en global helsekrise som kan sette utviklingen mange år tilbake.

Inntil begynnelsen av mai 2020 hadde over 90 % av alle koronarelaterte dødsfall skjedd i de rikeste landene (2). Men nå står regionene med dårligere tilgang på helsetjenester, som Latin-Amerika og Afrika, for tur. I områder preget av krig og konflikt, eller i overbefolkede uregulerte storbyer, er effektive smitteverntiltak som god håndhygiene og sosial distansering vanskelige å gjennomføre. I tillegg er helsetjenestene flere steder dårlig utstyrt. Malawi har eksempelvis bare 25 intensivsenger til en befolkning på 19 millioner, og i det meste av Kenya finnes det ingen respiratorer (3). FN har estimert et behov for mange titalls millioner covid-19-tester i Afrika, men slike er vanskelige å få tak i fordi vestlige land har kjøpt opp det meste av produksjonskapasiteten (4).

Både Latin-Amerika og Afrika er avhengige av medisinsk import. 96 % av alt medisinsk utstyr i Latin-Amerika importeres fra andre land, i særdeleshet fra USA, som nå har innført sterke eksportrestriksjoner (5). Samtidig sprer viruset seg aggressivt i regionen. I midten av juni var det rapportert over 1,2 millioner covid-19-tilfeller og mer enn 52 000 døde i Latin-Amerika (5). Økende fattigdom, dårlig beredskap, et haltende helsevesen og mangel på informasjon gjør ikke utsiktene bedre. I en nylig spørreundersøkelse blant over 10 000 ungdommer fra 31 land i Latin-Amerika i regi av UNICEF trodde en tredjedel av de spurte at de ikke kunne bli smittet, og over halvparten visste ikke hvor man kunne finne offentlig informasjon om viruset (6).

«På sikt er det pandemiens sekundæreffekter som kan vise seg å være den største trusselen mot den globale helsen»

På sikt er det likevel pandemiens sekundæreffekter som kan vise seg å være den største trusselen mot den globale helsen. USA har truet med å trekke sin støtte til WHO, en avgjørelse som kan få alvorlige konsekvenser (4). Og når økonomisk resesjon nå truer økonomisk vekst i mange land, står humanitære prosjekter lagelig til for hugg. Både FNs Global Humanitarian Response Plan og Oxfam, en av verdens største ikke-statlige hjelpeorganisasjoner, sliter med finansieringen og må legge ned prosjekter (4). Samtidig fører smitteverntiltak som stengning av abortklinikker og stopp i produksjon av prevensjonsmidler til kraftig økning i uplanlagte svangerskap i mange afrikanske land (7). Det utgjør bare én av flere trusler for mor-barn-helse på kontinentet.

Flere steder er vaksinedekningen truet. UNICEF melder om massive problemer med å få distribuert vaksiner på grunn av pandemien, og beregner at 117 millioner barn nå står i fare for å ikke få meslingvaksine (8). I Afghanistan melder FN om polioutbrudd i områder der man ikke har sett polio på 20 år (8). I India har MMR-vaksineringen falt med 69 % etter at koronatiltakene ble satt inn (2). Og en studie presentert i The Lancet har beregnet at globalt vil et sted

mellom 42 000 og 192 000 barn dør hver måned som en konsekvens av pandemiens effekter på tilgangen til mat og helsetjenester (9). 29 land har så langt stoppet meslingvaksinering på grunn av pandemien. I 18 av dem er det allerede registrert utbrudd av sykdommen (10).

Men det finnes lyspunkter. Mye takket være innsats fra WHO har antallet afrikanske land med tilgjengelige covid-19-tester økt fra 2 til 44, og stadig flere land får på plass systemer for bedre monitorering og kontroll av smittespredning (11). Og med krise kommer ikke minst mulighet. Mange av pandemiens sekundære globale helsekonsekvenser er det fortsatt mulig å reversere. Det krever koordinert internasjonal innsats. Pandemien har vist oss tydeligere enn noen gang hvor tett verdens helse er sammenvevd med vår egen. Det kan være nettopp det insitamentet vi trenger for å styrke, ikke svekke, det internasjonale samarbeidet for fortsatt bedret global helse.

LITTERATUR

1. WHO and EU commit to work together to accelerate progress on health. WHO 21.11.2018. <https://www.who.int/news-room/detail/21-11-2018-who-and-eu-commit-to-work-together-to-accelerate-progress-on-health> Lest 15.6.2020.
2. Cash R, Patel V. Has COVID-19 subverted global health? Lancet 2020; 395: 1687–8. [CrossRef]
3. Kavanagh MM, Erundu NA, Tomori O et al. Access to lifesaving medical resources for African countries: COVID-19 testing and response, ethics, and politics. Lancet 2020; 395: 1735–8. [PubMed][CrossRef]
4. Kardas-Nelson M. Global health under fire: Trump and covid are just two of the threats. BMJ 2020; 369: m2213. [PubMed][CrossRef]
5. Rubin R, Abbasi J, Voelker R. Latin America and its global partners toil to procure medical supplies as COVID-19 pushes the region to its limit. JAMA 2020; 323. doi: 10.1001/jama.2020.11182. [PubMed][CrossRef]
6. COVID-19. One third of youth in Latin America and the Caribbean believe they are not at risk from disease, new UNICEF poll shows. Reliefweb 5.6.2020. <https://reliefweb.int/report/world/covid-19-one-third-youth-latin-america-and-caribbean-believe-they-are-not-risk-disease> Lest 15.6.2020.
7. Wadekar N. The Coronavirus is cutting off Africa's abortion access. Typeinvestigations 4.5.2020. <https://www.typeinvestigations.org/investigation/2020/05/04/the-coronavirus-is-cutting-off-africas-abortion-access> Lest 15.6.2020.
8. Coronavirus and aid: What we're watching. The New Humanitarian 11.6.2020. <https://www.thenewhumanitarian.org/news/2020/06/11/coronavirus-humanitarian-aid-response> Lest 15.6.2020.

9. Robertson T, Carter ED, Chou VB et al. Early estimates of the indirect effects of the COVID-19 pandemic on maternal and child mortality in low-income and middle-income countries: a modelling study. *Lancet Glob Health* 2020; 8. doi: 10.1016/S2214-109X(20)30229-1. [PubMed][CrossRef]
 10. Hoffman J, Maclean R. Slowing the coronavirus is speeding the spread of other diseases. *New York Times* 14.6.2020.
<https://www.nytimes.com/2020/06/14/health/coronavirus-vaccines-measles.html?action=click&module=Top%20Stories&pgtype=Homepage>
Lest 15.6.2020.
 11. Situation Report WHO. African countries move from COVID-19 readiness to response as many confirm cases. <https://www.afro.who.int/health-topics/coronavirus-covid-19> Lest 15.6.2020.
-

Publisert: 23. juni 2020. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.20.0535

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 14. februar 2026.